

بیمه مرکزی
جمهوری اسلامی ایران

تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بیمه‌های مسئولیت

پژوهشکده بیمه

بهار ۱۳۹۹

«به نام خداوند جان و خرد»

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران) می‌باشد و هر نوع برداشت از آن با ذکر منبع بلامانع است.

شناسنامه عمومی گزارش پژوهشی	
تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بیمه‌های مسئولیت	عنوان گزارش
بیمه مرکزی ج.ا.ا	کارفرما
فاطمه آزادبخت - مدیریک پیرصاحب	مجری گزارش
دکتر حمید کردبچه (رییس پژوهشکده بیمه)	ناظر علمی گزارش
فروردین ۱۳۹۹	تاریخ شروع اجرای گزارش
اردیبهشت ۱۳۹۹	تاریخ اتمام گزارش

پیشگفتار

شیوع جهانی بیماری‌های واگیردار مانند کوید-۱۹، زمینه‌ساز بروز خطرات و ریسک‌هایی است که همه حوزه‌های کسب و کار و اقتصاد را تحت تاثیر قرار داده، بگونه‌ای که گاه جبران این خسارت‌ها خارج از توان افراد بوده و می‌تواند تعادل اقتصادی آن‌ها را برهم زده و نابسامانی‌های اجتماعی را به دنبال داشته باشد. در این خصوص صنعت بیمه می‌تواند با طراحی و ارائه انواع بیمه نامه‌های متنوع مسئولیت در ایجاد نظم اجتماعی، تامین حرفه‌ای مشاغل و فعالیت‌ها، جبران زیان‌های مالی و جانی وارده به اشخاص ثالث و از همه مهمتر در حل مسالمت آمیز اختلافات افراد بدون مراجعه و طرح دعاوی در محاکم قضایی نقش اساسی را ایفاء نماید.

بر این اساس، در گزارش حاضر تاثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه، تاثیر آن بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آن‌ها و تاثیر شیوع ویروس کرونا بر افزایش چالش‌های حقوقی بیمه‌های مسئولیت مورد بررسی قرار گرفته و برخی از اقداماتی که توسط بیمه‌گران در راستای حمایت از بیمه‌گذاران و اقداماتی که صنعت جهت حضور فعال در این صحنه باید ایفاء نماید، به اجمال بیان می‌گردد. امید که این گزارش مورد توجه فعالان صنعت بیمه قرار گرفته و بتواند ظرفیت آمادگی و توانایی بیمه‌های مسئولیت برای رویارویی و مقابله با چنین بحران‌هایی را در آینده افزایش داده و از تأثیرات منفی چنین مشکلاتی بر اقتصاد و صنعت بیمه کشور بکاهد.

حمید کردبچه

رییس پژوهشکده بیمه

خلاصه مدیریتی

در ایران، بیمه‌های مسئولیت، یکی از سه رشته اصلی بیمه است که در کنار بیمه‌های اموال و اشخاص قرار دارد. براساس موضوع این نوع بیمه، زیان وارده به اشخاص ثالث در هر دو بخش خسارت‌های مالی و غرامت‌های بدنی که ناشی از فعل یا ترک فعل غیر عمد بیمه‌گذاران باشد جبران می‌گردد.

بیمه‌های مسئولیت دارای تقسیم بندی‌های متعددی می‌باشد ولی می‌توان آن‌ها را از نظر ماهیت فنی به گروه‌های اصلی زیر تقسیم بندی نمود: ۱- بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در برابر کارکنان ۲- بیمه مسئولیت عمومی ۳- بیمه مسئولیت تولید کنندگان ۴- بیمه مسئولیت حرفه‌ای

افزایش پرتفوی بیمه مسئولیت طی ده سال گذشته، ناشی از عوامل متعددی همچون توسعه کسب و کارها، آشنایی افراد زیان‌دیده به حقوق قانونی خود، تدوین قوانین و مقررات مشاغل و کسب و کارها در رابطه با مسئولیت اشخاص، شرایط اقتصادی، شرایط اجتماعی جامعه و... بوده است، از طرف دیگر همزمان با افزایش پرتفوی بیمه‌های مسئولیت، مهمترین عامل افزایش خسارت آن را می‌توان رابطه مستقیم خسارت جانی در بیمه‌های مسئولیت با قانون مجازات اسلامی و پرداخت دیه به صورت یوم‌الاداء دانست، چرا که در حال حاضر نزدیک به ۶۰ درصد پرتفوی بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه را بیمه مسئولیت کارفرما درقبال کارکنان تشکیل می‌دهد که ماهیت حوادث این رشته بیمه‌ای، جبران صدمات جسمانی وارده به کارکنان می‌باشد. در هر صورت تغییرات زیاد بیمه‌های مسئولیت چه در بخش صدور و چه در بخش خسارت نشان از پویایی این رشته بیمه‌ای می‌باشد.

در این گزارش آثار بروز و شیوع ویروس کرونا در بیمه‌های مسئولیت، به طور اجمالی در ۳ دسته مورد بررسی قرار گرفته است. ۱- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه و ارائه راهکارهای حمایتی ۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آن‌ها ۳- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر افزایش چالش‌های حقوقی بیمه‌های مسئولیت

۱- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه و ارائه راهکارهای حمایتی
تأثیر ویروس کرونا بر صنعت بیمه و به خصوص بر بیمه‌های مسئولیت نیز بر کسی پوشیده نیست که از جمله این تأثیرها می‌توان به تأثیر بر شرکت‌های بیمه، بیمه مرکزی ج.ا.ا و شبکه فروش اشاره نمود.
- تأثیر بر شرکت‌های بیمه: به طور مثال از زمان همه‌گیری ویروس کرونا و براساس عملکرد ۵۰ روزه بیمه‌های مسئولیت شرکت بیمه ایران، طبق جدول شماره ۳- ۶ این گزارش، مشاهده می‌شود که کرونا توانسته است تأثیر زیادی در کاهش حق بیمه صادره و گاهی کاهش ۹۰ درصدی حق بیمه را در برخی از رشته‌های مسئولیت صادره ایجاد نماید.

- تأثیر بر بیمه مرکزی ج.ا.ا: هر گونه تأثیر کرونا بر عملکرد رشته‌های بیمه‌ای شرکت‌های بیمه، آثار مستقیمی بر بیمه مرکزی ج.ا.ا دارد، سهم اتکایی اجباری کل شرکت‌های بیمه و سهم اعظم اتکایی اختیاری بیمه‌گران، حداقل در پذیرش اتکایی صندوق مقابله با تحریم توسط بیمه مرکزی انجام می‌شود؛ لذا هر گونه کاهش پرتفوی صنعت بیمه باعث کاهش سهم بیمه مرکزی از میزان سهم اتکایی می‌گردد

- تأثیر بر شبکه فروش: بیش از ۹۰ درصد پرتفوی صنعت بیمه کشور توسط شبکه فروش بازاریابی و صادر می‌گردد، نقش و اهمیت شبکه فروش بعنوان بازوان توانمند بیمه‌گران بر کسی پوشیده نیست؛ اما کاهش صدور بیمه‌نامه و پرتفوی مکتسبه، آثار و تبعات منفی زیادی بر شبکه فروش خواهد داشت و آن‌ها را با چالش‌های زیادی مواجه خواهد نمود که به تبع آن می‌تواند آثار خود را بر بیمه‌گران نمایان سازد.

۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آن‌ها.

مهمترین خصیصه بیمه‌های مسئولیت با توجه به نقشی که در جبران خسارت وارده به اشخاص ثالث، در نتیجه فعل یا ترک فعل شخص بیمه‌گذار دارند عبارتند از:

- حمایت شغلی و به عبارت بهتر تأمین امنیت شغلی صاحبان مشاغل و کسب کار
  - حمایت اجتماعی و اقتصادی بیمه‌های مسئولیت از افراد زیان‌دیده
  - حمایت از تولید کنندگان کالا
  - احیای پروژه‌های کلان و ایجاد اشتغال پایدار
- لذا در مواردی مانند شیوع بیماری کرونا و تعلیق یا تعطیلی برخی کسب و کارها، صنعت بیمه می‌تواند در جهت حمایت از بیمه‌گذاران مواردی از قبیل ۱- تعلیق مدت اعتبار بیمه نامه ۲- تعویق اقساط حق بیمه ۳- تخفیف در حق بیمه تمدیدی مشاغل با فعالیت محدود ۴- تخفیف در حق بیمه برای مدافعان سلامت ۵- تخفیف در حق بیمه کسب و کارهای فعال در شرایط کرونایی ۶- ایفای نقش بیمه‌گران در مسئولیت‌های اجتماعی و... را محقق نماید.

۳- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر افزایش چالش‌های حقوقی بیمه‌های مسئولیت

اگرچه هم‌اندیشی فعالان اقتصادی برای کاهش مخاطرات احتمالی برای کارکنان و نحوه رعایت پروتکل‌های بهداشتی در محافل بخش خصوصی در جریان است؛ اما به‌علت فقدان یا عدم آگاهی افراد از قوانین مربوطه، اخیراً پرسش‌ها و ابهاماتی در خصوص بیمه‌های مسئولیت و پرداخت غرامت توسط شرکت‌های بیمه به وجود آمده است. به طور مثال یکی از مهمترین و رایج‌ترین ابهامات در زمینه بیمه‌های مسئولیت، موضوع مسئولیت کارفرما در قبال پرداخت هزینه‌های درمان یا دیه در صورت فوت (احتمالی) کارگران بر اثر بیماری کرونا است که در این گزارش به طور مختصر به بیان سه مسأله اصلی در مورد مسئولیت حقوقی افراد در زمان شیوع ویروس کرونا و پاسخ‌های آن که عبارتند از: الف- آیا دولت به

عنوان حکمران، متولی اصلی سلامت جامعه است و مسئولیت تمامی ملت بر عهده دولت است؟ ب- آیا براساس الزامات قانونی، کارفرما در قبال هرگونه خسارت، از جمله فوت کارگر در بیماری کرونا مسئولیت حقوقی و کیفری دارد؟ ج- آیا بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در قبال کارکنان، خسارت های ناشی از بیماری کرونا را پرداخت می کند؟ پرداخته شده است.

به طور کلی در این گزارش با بررسی تأثیر کرونا بر بیمه‌های مسئولیت، برخی از اقداماتی که توسط بیمه‌گران در راستای حمایت از بیمه‌گذاران و اقداماتی که صنعت جهت حضور فعال در این صحنه باید ایفاء نماید به اجمال بیان گردیده است که البته لازمه انجام این اقدامات، تغییر یا اصلاح قانون یا ضوابط بصورت فوری می‌باشد تا اثر گذاری آن کاملاً محسوس و در عمل بتواند مثمر ثمر واقع شود؛ زیرا شیوع این بیماری با توجه به رابطه ناگسستنی صنعت بیمه با کسب و کارها، اقدام موثر صنعت بیمه را می‌طلبد و تنها با نگرش سیستمی و نه صرفاً دیدگاه جزیره‌ای می‌توان بر چالش‌های احتمالی آن چیره شد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
۱-مروری بر وضعیت عملکرد بیمه مسئولیت طی سالهای گذشته و عوامل مؤثر بر این عملکرد.....	۲
۲-تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بیمه‌های مسئولیت.....	۳
۱-۲- بررسی تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه و ارائه راهکارهای	
حمایتی.....	۳
الف-تأثیر بر شرکت‌های بیمه.....	۴
ب-تأثیر بر بیمه مرکزی ج.ا.ا.....	۵
ج) تأثیر بر شبکه فروش.....	۶
۲-۲-تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آنها..	۶
۱-تعلیق مدت اعتبار بیمه نامه.....	۸
۲-تعویق اقساط حق بیمه.....	۸
۳-تخفیف در حق بیمه تمدیدی مشاغل با فعالیت محدود.....	۸
۴-تخفیف در حق بیمه برای مدافعان سلامت.....	۹
۵-تخفیف در حق بیمه کسب و کارهای فعال در شرایط کرونایی.....	۹
۶-ایفای نقش بیمه‌گران در مسئولیت‌های اجتماعی.....	۹
۲-۳-تأثیر شیوع ویروس کرونا بر افزایش چالش‌های حقوقی بیمه‌های مسئولیت.....	۱۰
الف- آیا دولت به عنوان حکمران، متولی اصلی سلامت جامعه است و مسئولیت تمامی ملت بر عهده دولت	
است؟.....	۱۲
ب- آیا براساس الزامات قانونی، کارفرما در قبال هرگونه خسارت، از جمله فوت کارگر در بیماری کرونا	
مسئولیت حقوقی و کیفری دارد؟.....	۱۲
ج- آیا بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در قبال کارکنان، خسارت های ناشی از بیماری کرونا را پرداخت می	
کند؟.....	۱۳
۳-نتیجه‌گیری.....	۱۴
۴-فهرست منابع.....	۱۶

در سده نوزدهم و همزمان با رشد و گسترش صنایع و در معرض قرار گرفتن کارگران با بیمه مسئولیت کارفرما، بیمه‌های مسئولیت در غرب، شروع و گسترش یافت و متعاقب آن بیمه مسئولیت آتش سوزی و پس از آن بیمه مسئولیت دارندگان وسایل نقلیه موتوری در قرن بیستم تدوین گردید.

سیر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع، استفاده از بیمه‌های مسئولیت و همراهی و همگامی این رشته بیمه‌ای را با فرایند توسعه، لازم و ضروری نمود؛ لذا با روند رو به گسترش صنایع و توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع، به منظور حمایت از افراد زیان‌دیده و تعیین حدود مسئولیت صاحبان مشاغل، سایر رشته‌های بیمه مسئولیت ایجاد شد و به تبع آن فراهم شدن بسترهای قانونی، تعیین حدود و ثغور مسئولیت‌های مدنی اشخاص و تهیه و تدوین انواع بیمه‌های مسئولیت با استفاده از روش‌های فنی و کاربردی ارزیابی ریسک، اولویت ویژه‌ای یافتند؛ البته ارزیابی ریسک در بیمه‌های مسئولیت، گاهی به دلیل مسائل حقوقی، اجتماعی و فنی، حساس‌تر و پیچیده‌تر از محاسبات ریسک در بیمه‌های اموال و اشخاص است؛ بطوریکه بیمه‌گران این نوع رشته بیمه‌ای در قوانین مترقی و جوامع توسعه یافته، گاهی با تزیاید ضریب خسارت مواجه هستند.

بیمه‌های مسئولیت به قدری در دنیا حائز اهمیت می‌باشند که برخی از انواع آن مانند بیمه مسئولیت دارندگان وسیله نقلیه موتوری، به جهت حمایت اجتماعی از افراد زیان‌دیده و جلوگیری از تبعات اجتماعی ناشی از عدم پوشش بیمه‌ای و چالش‌های احتمالی آن، در جوامع مختلف بصورت اجبار در آمده است و قانون‌گذار، افراد و سازمان‌ها را نسبت به دریافت این بیمه نامه مجبور می‌نماید.

این پوشش بیمه‌ای در ایران نیز در سال ۱۳۴۷ به‌عنوان قانون بیمه شخص ثالث تصویب و اجرایی گردید؛ اما به جهت حجم پرتفوی و نیاز به نظارت کافی و لازم بر آمار آن، مستقل از بیمه‌های مسئولیت و در قالب بیمه‌های اتومبیل جای گرفت.

در ایران، بیمه‌های مسئولیت، یکی از سه رشته اصلی بیمه است که در کنار بیمه‌های اموال و اشخاص قرار دارد. براساس موضوع این نوع بیمه، زیان وارده به اشخاص ثالث در هر دو بخش خسارت‌های مالی و غرامت‌های بدنی که ناشی از فعل یا ترک فعل غیر عمد بیمه‌گذاران باشد جبران می‌گردد.

بیمه‌های مسئولیت دارای تقسیم بندی‌های متعددی می‌باشند ولی می‌توان آن‌ها را از نظر ماهیت فنی به گروه‌های اصلی زیر تقسیم بندی نمود:

۱- بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در برابر کارکنان

۲- بیمه مسئولیت عمومی

۳- بیمه مسئولیت تولید کنندگان

۴- بیمه مسئولیت حرفه‌ای

۵- بیمه مسئولیت قراردادی

با معرفی اجمالی از بیمه‌های مسئولیت، در ادامه این گزارش، با مروری بر وضعیت عملکرد بیمه مسئولیت و عوامل مؤثر بر این عملکرد طی سالهای گذشته، به بیان آثار و تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد این رشته بیمه‌ای طی مدت شیوع و پس از آن خواهیم پرداخت.

۱- مروری بر وضعیت عملکرد بیمه مسئولیت طی سالهای گذشته و عوامل مؤثر بر این عملکرد

با توجه به وضعیت عملکرد بیمه مسئولیت طی ۱۰ سال گذشته (از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷)^۱ طبق جدول زیر مشخص است که

جدول ۶-۱- عملکرد صنعت بیمه در رشته بیمه‌های مسئولیت طی سالهای ۱۳۸۸-۱۳۹۷ (طبق سالنامه آماری)

بیمه مسئولیت (میلیارد ریال)					
سال	تعداد بیمه نامه	حق بیمه عاید شده	تعداد خسارت	خسارت واقع شده	ضریب خسارت (%)
۱۳۸۸	۵۷۱,۷۴۹	۲,۴۲۳,۱	۵۱,۳۱۰	۱,۲۱۸,۳	۵۰,۳
۱۳۸۹	۷۷۶,۰۴۸	۲,۹۹۵,۲	۶۵,۸۴۴	۱,۵۲۲,۶	۵۰,۸
۱۳۹۰	۸۹۸,۷۶۳	۴,۰۸۱,۹	۷۷,۰۸۹	۱,۶۵۳,۴	۴۰,۵
۱۳۹۱	۱,۰۰۱,۰۲۹	۵,۷۶۷,۸	۹۵,۸۵۰	۴,۱۹۵,۰	۷۲,۷
۱۳۹۲	۱,۱۶۸,۸۰۰	۸,۳۱۸,۰	۱۰۸,۷۲۱	۶,۸۳۵,۲	۸۲,۲
۱۳۹۳	۱,۱۶۲,۳۷۶	۱۰,۶۵۵,۲	۱۱۷,۵۷۳	۶,۵۸۳,۱	۶۱,۸
۱۳۹۴	۱,۲۰۸,۲۷۲	۱۱,۰۲۱,۶	۱۰۴,۴۵۷	۷,۸۵۷,۱	۷۱,۳
۱۳۹۵	۱,۳۴۲,۶۸۳	۱۲,۴۵۳,۶	۱۰۴,۴۰۹	۷,۹۹۱,۴	۶۴,۲
۱۳۹۶	۱,۵۱۴,۶۰۴	۱۴,۷۱۹,۵	۷۵,۴۲۳	۹,۰۸۵,۶	۶۱,۷
۱۳۹۷	۱,۵۶۲,۶۴۳	۱۷,۹۲۵,۵	۸۶,۷۰۰	۱۲,۰۲۳,۱	۶۷,۱

این رشته بیمه‌ای روند رو به رشدی را تجربه کرده است؛ به نحوی که پرتفوی بیمه‌های مسئولیت از مبلغ ۲۴۲۳ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۸ به مبلغ ۱۷,۹۲۵ میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۹۷ رسیده است که بیانگر افزایش ۷۴ برابری پرتفوی این رشته بیمه‌ای است. این میزان رشد در بیمه‌های آتش سوزی در همان برهه زمانی ۶ برابر، بیمه‌های باربری ۴۶ برابر، بیمه‌های حوادث ۴۴ برابر می‌باشد، این در حالی است که شروع فعالیت اصلی بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه ایران از دهه ۱۳۷۰ هجری شمسی است در حالیکه قدمت فعالیت سایر رشته‌های بیمه‌ای و حتی آتش سوزی به قدمت شرکت سهامی بیمه ایران بر

^۱. آمار عملکرد سالانه ۱۳۹۸ صنعت بیمه، در گزارشات آماری بیمه مرکزی ج.ا.ا. تاکنون نهایی نگردیده است و به همین دلیل امکان بررسی عملکرد بیمه‌های مسئولیت در سال ۱۳۹۸ خصوصاً در اسفند ماه و از زمان همه‌گیری ویروس کرونا و در قیاس با اسفند ماه ۱۳۹۷ در صنعت بیمه امکان‌پذیر نمی‌باشد.

می‌گردد. در مورد پرتفوی شرکت‌های بیمه در زمینه بیمه مسئولیت نیز به طور نمونه در شرکت بیمه ایران^۱ پرتفوی بیمه‌های مسئولیت که مشتمل بر مسئولیت حمل و نقل داخلی، مسئولیت شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی در حوزه CMR و FBL، مسئولیت حرفه‌ای پزشکان، مسئولیت پیمانکاران و سایر بیمه‌های مسئولیت است در سال ۱۳۷۶ مبلغ ۱۷ میلیارد ریال بوده است در حالی که پرتفوی همین رشته بیمه‌ای در پایان سال ۱۳۹۷ قریب به ۸۰۰۰ میلیارد ریال می‌باشد.

افزایش پرتفوی بیمه مسئولیت طی ده سال گذشته، ناشی از عوامل متعددی همچون توسعه کسب و کارها، آشنایی افراد زیان‌دیده به حقوق قانونی خود، تدوین قوانین و مقررات مشاغل و کسب و کارها در رابطه با مسئولیت اشخاص، شرایط اقتصادی، شرایط اجتماعی جامعه و... است. البته از سوی دیگر، همزمان با افزایش پرتفوی بیمه‌های مسئولیت، ضریب خسارت این رشته بیمه‌ای در همین دهه، از رشته‌های آتش سوزی، باربری و حوادث نیز بیشتر می‌باشد که مهمترین عامل افزایش خسارت را می‌توان رابطه مستقیم خسارت جانی در بیمه‌های مسئولیت با قانون مجازات اسلامی و پرداخت دیه به صورت یوم‌الاداء دانست، چرا که در حال حاضر نزدیک به ۶۰ درصد پرتفوی بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه را بیمه مسئولیت کارفرما درقبال کارکنان تشکیل می‌دهد که ماهیت حوادث این رشته بیمه‌ای، جبران صدمات جسمانی وارده به کارکنان می‌باشد. در هر صورت تغییرات زیاد بیمه‌های مسئولیت چه در بخش صدور و چه در بخش خسارت نشان از پویایی این رشته بیمه‌ای می‌باشد.

۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بیمه‌های مسئولیت

آثار بروز و شیوع ویروس کرونا در بیمه‌های مسئولیت را می‌توان به طور اجمالی به دو دسته کلی تقسیم نمود: ۱- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه و ارائه راهکارهای حمایتی ۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آنها.

۱-۲- بررسی تأثیر شیوع ویروس کرونا بر عملکرد بیمه‌های مسئولیت در صنعت بیمه و ارائه راهکارهای حمایتی

در خصوص تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنعت بیمه کشور در حوزه بیمه‌های مسئولیت می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

^۱ دلیل ذکر آمار عملکرد بیمه‌های مسئولیت بیمه ایران آن است که در سال ۱۳۷۶ فقط ۴ شرکت بیمه دولتی در صنعت بیمه فعالیت می‌کردند و عملاً بخش خصوصی در صنعت بیمه هنوز حضور پیدا نکرده بود و علاوه بر آن بخش اعظم پرتفوی صنعت بیمه و قریب به ۶۰ درصد آن نزد شرکت بیمه ایران متمرکز بود.

الف- تأثیر بر شرکت‌های بیمه

برای بررسی تأثیر شیوع ویروس کرونا بر بیمه‌های مسئولیت در مرحله اول نیاز به آمار و عملکرد صنعت بیمه از زمان شیوع ویروس کرونا و مقایسه آن با مدت مشابه سال قبل می‌باشد تا بر مبنای عملکرد واقعی بتوان نسبت به تأثیر و تحلیل شیوع کرونا بر هر یک از موارد، اظهار نظر کرد، چرا که تأثیرپذیری رشته‌های بیمه‌ای از هر عامل برون‌ی، بر اساس شاخص کاهش یا افزایش پرتقوی سنجیده می‌شود. با توجه به زمان شیوع ویروس کرونا در اوایل اسفند ماه ۱۳۹۸ در ایران و تعطیلی تدریجی کسب و کارها، شاید نتوان تحلیل درستی در این شرایط به خصوص به دلیل عدم استخراج آمار صنعت بیمه در بیمه‌های مسئولیت در این برهه از زمان ارائه نمود، اما شاید بتوان با ذکر مقایسه آماری هرچند محدود از شرکت بیمه ایران به عنوان بزرگترین شرکت بیمه کشور و دارا بودن قریب به ۳۵ درصد از سهم کل صنعت بیمه، چشم اندازی از موضوع را ارائه نمود.

جدول ۶-۲- مقایسه حق بیمه تولیدی ۹۷/۱۲/۱ تا ۹۸/۱/۲۰ با حق بیمه تولیدی ۹۸/۱۲/۱ تا ۹۹/۱/۲۰ در برخی رشته‌های بیمه مسئولیت در شرکت بیمه ایران

تغییرات درصد	حق بیمه ۹۹/۱/۲۰ تا ۹۸/۱۲/۱		حق بیمه ۹۸/۱/۲۰ تا ۹۷/۱۲/۱		مسئولیت‌های مدنی مشاغل
	مبلغ (ریال)	تعداد	مبلغ (ریال)	تعداد	
-۹۰٪	۵۳۷,۴۳۸,۱۳	۳	۸۷۵,۷۲۴,۲۲۷,۱	۶۹	استراحتگاه‌های ساحلی در قبال استفاده کنندگان
-۲۳٪	۴۸۹,۸۲۸,۶۷۵	۳۱	۷۴۶,۹۹۲,۹۸۸	۵۴	رستوران‌ها
-۷۵٪	۰۱۴,۰۶۷,۲۶	۲۲	۰۶۳,۸۹۷,۰۴۱,۱	۴۵۳	مدیران اردوگاه‌ها
-۵۲٪	۷۸۴,۸۲۴,۰۷۹,۱	۱۳	۷۷۳,۶۴۷,۲۳۹,۲	۴۵	مدیران و ناجیان استخرها
-۶۰٪	۸۲۷,۹۷۹,۱۹۱	۶	۸۷۵,۵۱۳,۴۷۷	۶۲	مدیران سینما
-۶۰٪	۲۷۹,۷۲۰,۲۸۹,۱	۶۱	۸۴۵,۷۰۳,۲۳۱,۳	۱۱۳	مدیران مراکز آموزشی
-۱۸٪	۶۸۰,۹۱۶,۷۱۴,۳	۱۰۷	۱۸۳,۶۹۳,۵۴۶,۴	۳۳۴	مدیران و مربیان مجموعه ورزشی
-۶۲٪	۴۹۲,۴۰۷,۴۲۲,۱	۹۴	۸۰۹,۲۹۵,۷۰۱,۳	۲۵۰	مدیران واحدهای اقامتی
-۸۲٪	۸۴۶,۸۰۱,۵۰	۶	۹۷۳,۰۲۲,۲۸۵	۲۳	مدیران و مربیان مهد کودک‌ها

از زمان همه گیری ویروس کرونا و بر اساس عملکرد ۵۰ روزه بیمه‌های مسئولیت طبق جدول شماره ۲-۶، پر واضح است که کرونا توانسته است تاثیر زیادی در کاهش حق بیمه صادره ایجاد نماید. در برخی رشته‌ها که در ایام تعطیلات عید می‌بایست با رونق بیشتری همراه باشند مانند استفاده از استراحتگاهها، مجموعه‌های تفریحی، ورزشی، آموزشی و.....به علت قرنطینه و شرایط این بیماری، گاه‌گاهش ۹۰ درصدی حق بیمه را در برخی از رشته‌های مسئولیت صادره، داشته است. بنابراین همچنانکه بیان گردید؛ تعطیلی یا محدودیت فعالیت کسب و کارها از اسفند ماه ۱۳۹۸ کاهش محسوسی در پرتفوی و حق بیمه تعدادی از رشته‌های بیمه‌ای داشته‌اند، البته این کاهش پرتفوی، کل تاثیر پذیری این رشته‌های بیمه‌ای از کرونا نیست، زیرا به علت رابطه مستقیم بیمه‌های مسئولیت با قانون مجازات اسلامی، هر ساله با اعلام نرخ دیه توسط قوه قضاییه به تبع آن نرخ پایه محاسبه حق بیمه نیز تغییر می‌یابد که اگر این میزان افزایش دیه در آمار فوق لحاظ گردد (بیمه‌نامه‌های صادره سال ۱۳۹۹) عملاً میزان کاهش پرتفوی بیشتر خواهد شد.

تأثیر کاهش پرتفوی بیمه‌گران در صورت تداوم شیوع بیماری کرونا، شاید در کوتاه مدت زیاد محسوس نباشد ولی در بلند مدت می‌تواند تاثیر عمیقی بر عملکرد موسسه داشته باشد، کاهش صدور بیمه نامه، مانع از پرداخت خسارت‌های قبلی نمی‌گردد؛ لذا خسارت‌های معوق زمانی که به مرحله پرداخت می‌رسد با ورودی حق بیمه بیمه‌گران تناسب نخواهد داشت و عملاً بیمه‌گران با کاهش نقدینگی مواجه خواهند شد، این موضوع زمانی بیشتر اهمیت پیدا می‌کند که خیلی از بیمه‌گذاران خواهان تعویق اقساط حق بیمه یا تاخیر در پرداخت آن می‌گردند، علاوه بر آن هزینه‌های بیمه‌گران در بخش اداری و پرسنلی کماکان و بر اساس شرایط قبل، موجود و همین موضوع فشار مضاعفی را برای تامین نقدینگی ایجاد می‌نماید، لذا به نظر می‌رسد جهت برون رفت از وضعیت فعلی علاوه بر استراژی بیمه‌گران جهت مقابله با شیوع بیماری و جلوگیری از رکود صنعت، سهم اتکایی اجباری بیمه مرکزی کاهش یابد تا بیمه‌گران با نقدینگی بیشتر توان بهتری در مقابله با خسارت‌های احتمالی و جبران هزینه‌های اداری داشته باشند یا مهلت تسویه حق بیمه‌های اتکایی را با فرجه بیشتری از بیمه‌گران دریافت نمایند.

ب- تأثیر بر بیمه مرکزی ج.ا.ا.

هر گونه تاثیر کرونا بر عملکرد رشته‌های بیمه‌ای شرکت‌های بیمه، آثار مستقیمی بر بیمه مرکزی ج.ا.ا. دارد، سهم اتکایی اجباری کل شرکت‌های بیمه و سهم اعظم اتکایی اختیاری بیمه‌گران، حداقل در پذیرش اتکایی صندوق مقابله با تحریم توسط بیمه مرکزی انجام می‌شود؛ لذا هر گونه کاهش پرتفوی صنعت بیمه باعث کاهش سهم بیمه مرکزی از میزان سهم اتکایی می‌گردد، اما کاهش حق بیمه و مضاف بر آن مشارکت اتکایی در حوزه خسارت، کمتر بیمه مرکزی را دچار چالش و زیان می‌نماید چرا که حجم هزینه‌های پرسنلی و

اداری بیمه مرکزی به نسبت حق بیمه‌های مکتسبه و خسارت‌های پرداختی ناچیز می‌باشد ولی این کاهش حق بیمه می‌تواند ضریب نفوذ صنعت بیمه را کاهش دهد، که برای بیمه مرکزی ناخوشایند خواهد بود، بنابراین لازم است جهت جلوگیری از چالش آتی در این زمینه اقداماتی توسط بیمه مرکزی به عمل آید که در مباحث بعدی به آن اشاره می‌گردد.

ج) تأثیر بر شبکه فروش

بیش از ۹۰ درصد پرتفوی صنعت بیمه کشور توسط شبکه فروش بازاریابی و صادر می‌گردد، نقش و اهمیت شبکه فروش بعنوان بازوان توانمند بیمه‌گران بر کسی پوشیده نیست؛ اما کاهش صدور بیمه‌نامه و پرتفوی مکتسبه، آثار و تبعات منفی زیادی بر شبکه فروش خواهد داشت و آن‌ها را با چالش‌های زیادی مواجه خواهد نمود که به تبع آن می‌تواند آثار خود را بر بیمه‌گران نمایان سازد، قریب به ۲۰۰ هزار نفر بصورت مستقیم و غیر مستقیم در شبکه فروش صنعت بیمه فعالیت می‌نمایند. فشار هزینه‌های اداری، بازاریابی و پرسنلی در این ایام بر شبکه فروش کاملاً نمایان می‌باشد، بخصوص اگر این کاهش پرتفوی در بیمه‌هایی اتفاق بیفتد که دارای کارمزد ۲۵ درصدی همانند بیمه‌های مسئولیت باشند، بنابراین لازم است بیمه‌گران جهت حفظ توان شبکه فروش و کاهش درآمد و نقدینگی راه کارهایی در این زمینه بکار گیرند، به نظر می‌رسد مهمترین و تاثیرگذارترین عامل در ایجاد انگیزه برای شبکه فروش، ارائه تسهیلات جهت چرخش فعالیت کسب و کار و تامین هزینه‌های اداری و پرسنلی شبکه فروش باشد که این ارائه تسهیلات می‌تواند بر مبنای فعالیت سال گذشته نماینده و مبلغ باز پرداخت آن نیز بر مبنای میانگین کارمزد دریافتی در طی سال گذشته یا سایر عوامل تاثیر گذار در باز پرداخت تعیین گردد، این مهم می‌تواند از منابع بیمه‌گران یا از بانک‌های طرف قرارداد با راهکارهای اطمینان بخش بازپرداخت انجام پذیرد.

۲-۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور و نقش بیمه‌های مسئولیت در حمایت از آن‌ها
در خصوص تاثیر ویروس کرونا بر صنایع و کسب و کارهای کشور، مطالب و تحلیل‌های زیادی در مورد صنایع مختلف در ایران و جهان به رشته تحریر در آمده است و اقداماتی جهت برآورد و کاهش اثرات زیانبار آن بر اقتصاد، تدوین یا در مرحله اجرا می‌باشد. هدف این گزارش نیز بررسی تاثیر کرونا بر صنایع مختلف نیست بلکه صرفاً بررسی صناعی خواهد بود که صنعت بیمه بتواند از آثار زیانبار این ویروس در جهت حمایت از بیمه‌گذاران آن صنایع بکاهد.

مهمترین خصیصه بیمه‌های مسئولیت با توجه به نقشی که در جبران خسارت وارده به اشخاص ثالث، در نتیجه فعل یا ترک فعل شخص بیمه گذار دارند عبارتند از:

۱- حمایت شغلی و به عبارت بهتر تأمین امنیت شغلی صاحبان مشاغل و کسب کار: زیرا زمانی که فرد یا افرادی در جامعه بر اثر مسئولیت مؤسسه‌ای دچار خسارت می‌شوند و این خسارت بعضاً چند برابر سرمایه یا درآمد مؤسسه می‌باشد، در صورت عدم وجود بیمه‌نامه، می‌تواند زمینه ورشکستگی آن مؤسسه را فراهم نماید، بطور نمونه در یک پروژه ساختمانی، فوت دو یا چند نفر کارگر یا در یک کارگاه نجاری کوچک، قطع عضو یک کارگر شاغل در کارگاه با توجه به میزان دیه مقرر در قانون مجازات اسلامی می‌تواند امنیت شغلی کارفرما را به خطر بیندازد، لذا جبران خسارت توسط شرکت‌های بیمه می‌تواند ضامن بقاء و ادامه فعالیت کسب و کارها باشد.

۲- حمایت اجتماعی و اقتصادی بیمه‌های مسئولیت از افراد زیان‌دیده: در صورت بروز حادثه و عدم جبران خسارت توسط کارفرما به علت عدم پوشش بیمه‌ای یا محدودیت‌های سرمایه‌ای، تبعات آن گریبانگیر فرد زیان‌دیده یا وارث وی می‌گردد، پس عدم تمکن مالی کارفرما چالش‌هایی را در حوزه اجتماعی و فروپاشی اقتصادی خانوارها ایجاد کرده یا زمینه ایجاد فقر اقتصادی و بروز ناهنجاری‌های اجتماعی را فراهم می‌کند.

۳- حمایت از تولید کنندگان کالا: بیمه‌گران در بخش بیمه مسئولیت کالا می‌توانند اطمینان خاطر را برای مصرف کنندگان از طریق پوشش بیمه کیفیت محصول تولیدی، فراهم و زمینه فروش بیشتر کالا را مهیا نمایند، به وضوح این موضوع در حال حاضر نمایان است زیرا افراد جامعه، بیشتر تمایل به خرید کالاهایی دارند که بیمه‌گذاران (فروشنندگان کالا) پوشش بیمه‌ای محصول را برای آن خریداری نموده باشند، بطور نمونه افراد رغبت بیشتری به خرید آن دسته از عایق‌های رطوبتی دارند که دارای پوشش بیمه‌ای هستند چرا که وجود بیمه‌نامه اطمینان خاطر بیشتری برای مصرف کننده در جبران خسارت وارده دارد، بنابراین حمایت بیمه‌های مسئولیت از تولید کنندگان کالا باعث فروش بیشتر، توسعه فعالیت و زمینه اشتغال بیشتر را فراهم می‌نماید.

۴- احیای پروژه‌های کلان و ایجاد اشتغال پایدار: قریب به اتفاق پروژه‌های کلان از بودجه دولتی و توسط دستگاه‌های دولتی اجرا می‌گردند؛ لذا هر گونه خسارت وارده در زمینه پروژه‌های کلان که در نتیجه قصور اشخاص مجری یا ناظر باشد ممکن است باعث تعطیلی کارگاه و بیکاری افراد شاغل به علت عدم وجود بودجه مجدد در کوتاه مدت گردد، لذا جبران این گونه خسارت‌ها توسط بیمه‌های مسئولیت می‌تواند به احیای پروژه، اشتغال پایدار در پروژه و در نهایت به توسعه اقتصادی کمک نماید.

با توجه به آنچه که بیان شد، به‌علت تنوع و گستردگی بیمه‌های مسئولیت قاعداً نحوه برخورد بیمه‌گر با بیمه‌گذاران یکسان نخواهد بود؛ زیرا بعضی از مشاغل بر اساس دستور ستاد ملی مبارزه با کرونا از دو ماه پیش تعطیل و تعدادی نیز با محدودیت مواجه گردیده‌اند، لذا بایستی متناسب با نوع رشته بیمه مسئولیت به موضوع نگریده شود و بیمه‌گران در راستای رسالت شغلی خود که حمایت از بیمه‌گذاران می‌باشد و بیمه مرکزی نیز به‌عنوان متولی و دستگاه ناظر صنعت بیمه، تمهیداتی را در جهت تسهیل امور بیمه‌گذاران و حمایت از آنان فراهم نمایند.

بر این اساس صنعت بیمه می‌تواند در جهت حمایت از بیمه‌گذاران موارد زیر را تحقق نماید:

۱- تعلیق مدت اعتبار بیمه نامه

تعدادی از بیمه‌گذاران بیمه‌های مسئولیت از روز اول تصمیمات دولت، تعطیل و عملاً هیچ ریسکی را در این ایام برای بیمه‌گران ندارند، بیمه مسئولیت مدنی مدیران ورزشی، مسئولیت مدنی مدیران و مربیان غریق نجات استخر و سونا، مدیران رستوران‌ها، هتل‌ها و هر مکانی که تجمع‌پذیری افراد در آن‌ها زیاد است از این قبیل مشاغل می‌باشند، بنابراین لازم است برای مدت تعطیلی این بنگاه‌ها، الحاقیه تعدیل اعتبار بیمه نامه صادر و مدت تعلیق به مدت اعتبار بیمه نامه افزوده شود.

۲- تعویق اقساط حق بیمه

خیلی از بیمه‌گذاران در نتیجه تعطیلی یا محدودیت فعالیت با کمبود نقدینگی و منابع مالی مواجه خواهند شد، از طرف دیگر در صورت بروز حادثه برای بیمه‌گذارانی که با محدودیت فعالیت روبرو شده‌اند بر اساس شرایط قرارداد بیمه، بررسی و پرداخت خسارت با چالش مواجه خواهد شد، لذا بیمه‌گران بایستی برای بیمه‌گذارانی که با تعطیلی فعالیت مواجه شده‌اند فرجه پرداخت حق بیمه را متناسب با میزان تعلیق بیمه نامه، به تعویق انداخته و برای بیمه‌گذارانی که با محدودیت فعالیت مواجه شده‌اند نسبت به توافق جدید پرداخت اقساط، موافقت نماید تا چالش پرداخت حق بیمه برای بیمه‌گذاران مرتفع گردد.

۳- تخفیف در حق بیمه تمدیدی مشاغل با فعالیت محدود

خیلی از مشاغل با محدودیت فعالیت روبرو گردیده‌اند و به‌علت شرایط اقتصادی، خانوارها از مصرف کمی محصولات غذایی کاسته‌اند یا با زمینه رکود اقتصادی از خرید محصولات واسطه‌ای کاسته خواهد شد، این وضعیت باعث کاهش هزینه‌های جاری و ثابت بنگاه‌ها نمی‌گردد ولی میزان سودآوری آن‌ها را تقلیل می‌دهد؛ لذا بیمه‌گران می‌توانند در جهت حمایت از بیمه‌گذاران در زمان تمدید بیمه‌نامه، نسبت به تخفیف بیمه‌نامه برای آن دسته از بیمه‌گذارانی که دچار محدودیت فعالیت و رکود اقتصادی گردیده‌اند اقدام نمایند، این تخفیفات می‌تواند برای بیمه‌های مسئولیت حرفه‌ای نیز اعمال گردد، بطور نمونه خیلی از پزشکان و دندانپزشکانی که صرفاً در مطب فعالیت می‌نمایند؛ به‌علت تعطیلی یا محدودیت فعالیت، بیماران کمتری را

معاینه و مداوا می‌نمایند لذا عملاً ریسک بیمه‌گران در مدت ایام تعطیلی یا محدودیت فعالیت کاهش می‌یابد ولی از طرف دیگر این قشر از بیمه‌گذاران از درآمد فعالیت خود محروم گردیده‌اند براین اساس بیمه‌گران می‌توانند این بیمه‌گذاران را از مزایای تخفیف تمدید بهره‌مند گردانند.

۴- تخفیف در حق بیمه برای مدافعان سلامت

خط مقدم مقابله با ویروس کرونا، کادر بهداشتی و درمانی کشور می‌باشد و به‌خاطر زحمات‌های شبانه‌روزی آن‌ها است که بیماری، کنترل و مدت زمان همه‌گیری بیماری کاهش و به تبع آن شرایط اقتصادی جامعه زودتر به شرایط معمول بر می‌گردد، این اقدام کادر درمانی، باعث رونق مجدد اقتصاد و به تبع آن رونق صنعت بیمه می‌گردد، از طرف دیگر اقدامات کادر درمانی باعث کاهش خسارت بیمه‌گر خصوصاً در بیمه‌های زندگی می‌گردد چرا که با کاهش تعداد افراد فوتی به صنعت بیمه کمک کرده‌اند زیرا تعدادی از فوت‌شدگان ناشی از بیماری کرونا از کارکنان بخش دولتی و خصوصی هستند که دارای پوشش بیمه عمر به اشکال مختلف می‌باشند و به عبارتی ارائه این تخفیف در صدور بیمه‌نامه را می‌توان پاداش جلوگیری از کاهش یا توسعه خسارت برای کادر درمانی نامید.

۵- تخفیف در حق بیمه کسب و کارهای فعال در شرایط کرونایی

خیلی از شرکت‌های تولیدی به منظور جلوگیری از شیوع بیماری و در راستای مسئولیت‌های اجتماعی خود نسبت به راه‌اندازی خطوط تولید محصولات بهداشتی و حفاظت فردی فعالیت می‌نمایند که به نظر می‌رسد می‌بایست تخفیفات بیمه‌ای برای این دسته از بیمه‌گذاران که در جهت سلامت جامعه فعالیت می‌کنند در نظر گرفته شود.

۶- ایفای نقش بیمه‌گران در مسئولیت‌های اجتماعی

مسئولیت بیمه مرکزی ج.ا.ا. شاید از همه شرکت‌های بیمه سنگین‌تر باشد، چرا که هر گونه تأثیر بیماری کرونا بر کسب و کار بیمه‌ای، تأثیر مستقیم بر عملکرد بیمه مرکزی خواهد داشت، این تأثیر می‌تواند در کاهش درآمد اتکایی بیمه مرکزی یا ضعف در عملکرد مدیریتی در برخورد با این بیماری تلقی گردد؛ بنابراین بیمه مرکزی در این شرایط و در راستای وظایف حمایتی خود از بیمه‌گذاران و بیمه‌گران می‌بایست اعتباراتی را از منابع مالی خود که عملاً از حق بیمه‌های بیمه‌گذاران است هزینه نماید، این پرداخت هزینه‌ها در جاهایی می‌تواند صرف شود که شرایط بیمه‌نامه جوابگوی خسارت کامل بیمه‌گذاران نمی‌باشد، خصوصاً بیمه‌گذارانی که در خط مقدم مقابله با ویروس کرونا قرار دارند، که البته لازمه تحقق این هدف تعیین معیار و شاخص برای چگونگی پرداخت می‌باشد، علاوه بر آن تأمین هزینه‌های لازم برای تهیه و توزیع مواد بهداشتی و حفاظت فردی در بین بیمه‌گذاران نیز می‌تواند راهکار دیگر ایفای مسئولیت اجتماعی بیمه مرکزی ج.ا.ا. باشد؛ خیلی از شرکت‌های بیمه در ایفای مسئولیت اجتماعی خود از قبل پیش قدم بوده و

فعالیت آن‌ها منشاء آثار خوبی بوده است لیکن در این مرحله و با این حجم از همه‌گیری بیماری کرونا، همت بلند بیمه‌گران را بیش از پیش می‌طلبد.

۳-۲- تأثیر شیوع ویروس کرونا بر افزایش چالش‌های حقوقی بیمه‌های مسئولیت

با گذشت بیش از دو ماه از شیوع ویروس کرونا در کشور، تعطیلی برخی مشاغل و دورکار شدن کارکنان، هنوز نحوه فعالیت این کسب و کارها با ملاحظه جلوگیری از شیوع هر چه بیشتر ویروس کرونا و نحوه جبران آسیب‌ها و خسارات احتمالی در شرایط شیوع این بیماری برای کارکنان در هاله‌ای از ابهام قرار دارد؛ اگرچه هم‌اندیشی فعالان اقتصادی برای کاهش مخاطرات احتمالی برای کارکنان و نحوه رعایت پروتکل‌های بهداشتی در محافل بخش خصوصی در جریان است. اما به علت فقدان یا عدم آگاهی افراد از قوانین مربوطه، اخیراً پرسش‌ها و ابهاماتی در خصوص بیمه‌های مسئولیت و پرداخت غرامت توسط شرکت‌های بیمه به وجود آمده است. به طور مثال یکی از مهمترین و رایج‌ترین ابهامات در زمینه بیمه‌های مسئولیت، موضوع مسئولیت کارفرما در قبال پرداخت هزینه‌های درمان یا دیه در صورت فوت (احتمالی) کارگران بر اثر بیماری کرونا است؛ بطوریکه مجتهدزاده رییس انجمن زغال سنگ ایران طی نامه‌ای به وزیر صنعت، معدن و تجارت، خواستار شفافیت در مسئولیت حقوقی و کیفری آسیب‌دیدگان بیماری کرونا در محیط کار شده است.^۱ البته در پاسخ به این سؤالات و ابهامات، اظهار نظراتی در این مدت زمان از سوی مسئولان و مدیران بیان شده است که در ادامه چند نمونه از آن‌ها بیان می‌شود:

۱- چنانچه کارگران و کارکنان بنگاه‌ها در اثر ابتلا به ویروس کرونا، بیمار، بستری، قرنطینه یا فوت شوند، تکلیفی بابت پرداخت دیه و مزد آنان در دوران بیماری بر عهده کارفرما نخواهد بود. همان‌طوری که سازمان بهداشت جهانی هم این بیماری را به عنوان پاندمی و جهان شمول اعلام کرده هر انسانی در هر مکانی در معرض ابتلا به این ویروس است و بنا به گفته مقامات کشوری حتی تا ۸۰ درصد جمعیت ایران هم احتمال ابتلا به بیماری کوید ۱۹ را دارند؛ لذا با توجه به ماده ۸۵ قانون کار، کارفرمایان در محیط کار، همانند سایر بخش‌های جامعه دستورات عمل‌های بهداشتی و اقدامات لازم برای ضدعفونی کردن محیط را انجام می‌دهند و به همین خاطر از باب ضمان و تسبیب مسئولیتی در قبال ابتلا به کرونا عهده‌دار نخواهند بود؛ بنابراین هراس افکنی و طرح موضوع انحرافی که در صورت ابتلای کارکنان یا فوت احتمالی نیروی کار، دیه آن به عهده کارفرما خواهد بود صحبتی عوامانه و فاقد مبنای قانونی و حقوقی است (حسین سلاح‌ورزی عضو هیأت رئیسه کانون عالی کارفرمایی ایران و رئیس اتاق بازرگانی).^۲

^۱ <https://www.eghtesadonline.com/n/2C1k>

^۲ www.irna.ir/news/83737359/

۲- با استناد به مواد قانونی، به نظر می‌رسد، بیماری کرونا، نه بیماری شغلی حین کار است و نه حادثه حین کار زیرا در هیچ یک از مقرره و الزامات، مفاد مذکور به طور مستقیم اشاره نشده است و بر اساس بررسی‌های به عمل آمده تا کنون دستورالعمل یا پروتکلی برای بیماری کرونا از سوی مراجع ذیصلاح بر اساس مقررات مذکور برای محیط کار صادر نشده است. بنابراین تا زمانی که دستورالعمل یا آئین‌نامه مشخصی از سوی مراجع ذیصلاح براساس قانون صادر نشده باشد، مقصر دانستن کارفرما دارای ابهام خواهد بود (معاون کسب و کار اتاق تهران).^۱

۳- کارفرما باید لوازم بهداشتی و پیشگیرانه را در اختیار داشته باشد؛ اگر کارگر از آن استفاده نکرد، کارفرما مترا می‌شود. در نهایت در مورد کارگرانی که در اثر ابتلا به کرونا فوت می‌کنند، امکان شکایت از کارفرما و صدور رأی علیه او برای پرداخت بخشی از خسارت دیه می‌تواند موضوعیت داشته باشد. کارفرما نیز الزاماً نمی‌تواند از بیمه مسئولیت مدنی برای پرداخت خسارت دیه کارگران استفاده کند. بازرسان کار در این ایام باید در مورد فوت کارگران گزارش شفاف ارائه دهند. البته باید دقت کرد که اثبات اینکه بیماری از محیط کار گرفته شده یا بیرون کارگاه، سخت است اما مسلم است که بازرس کار باید به محیط‌های کاری که کارگران کرونایی دارد، مراجعه کند و وسایل ایمنی و حفاظ بهداشت را در آن بررسی کند. در نهایت این مسئله به استنباط مراجع قضایی بستگی دارد که تصور را متوجه کارفرما بکنند یا نه؟ اما به هر حال کارگری که هشت ساعت در محیط کار شاغل است، احتمال اینکه از محیط کار کرونا گرفته باشد، زیاد است. (حیدری دبیر اتحادیه پیشکسوتان جامعه کارگری)^۲

۴- مطالبه دیه از سوی کارمندان و کارگران به طرفیت کارفرمایان در صورت ابتلای ایشان به بیماری کرونا در محیط کار امکان‌پذیر می‌باشد، اگر در شرایط کار یعنی در زمانی که دولت اعلام اپیدمی کرد کارگران و کارمندان به کرونا مبتلا شوند، آنها حق دارند که از شرکت متبوع خود شکایت و درخواست دیه کنند (رئیس سابق کمیسیون امنیت ملی مجلس شورای اسلامی).^۳

با توجه به پرسش‌ها و ابهامات پیش آمده در مورد مسئولیت حقوقی کارفرما در مقابل کارگر در زمان شیوع ویروس کرونا و نقش بیمه مسئولیت در این زمینه و اظهار نظرهای ارائه شده، در ادامه به طور مختصر به بیان سه مسأله اصلی در مورد مسئولیت حقوقی افراد در زمان شیوع ویروس کرونا و پاسخ‌های آن می‌پردازیم:

^۱ <http://www.ieis.ir/fa/news/5274/?1>

^۲ asriran.com/0031rR

^۳ <https://www.ilna.news>

الف - آیا دولت به عنوان حکمران، متولی اصلی سلامت جامعه است و مسئولیت تمامی ملت بر عهده دولت است؟

از آنجا که دولت متولی اصلی سلامت جامعه است و به عنوان حکمران، مسئولیت تمامی ملت بر عهده دولت است؛ چنین به نظر می‌رسد که باید در زمان شیوع بیماری‌هایی مانند بیماری کرونا، کلیه هزینه‌های مرتبط با آن را پذیرفته و پرداخت کند و نسبت به شیوع آن پیشگیری نماید و هر نوع مسئولیت کارگران بخش خصوصی در زمان بروز بیماری کرونا و ویروس، طبق اصل ۲۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران^۱ بر عهده دولت باشد. بنابراین دولت می‌بایست هزینه‌های مربوطه را از محل درآمدهای عمومی که در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز است، به عموم مردم از جمله کارگران پرداخت نماید؛ اما اگر دولت کلیه هزینه‌های دوران بحران و هزینه پیشگیری و بهداشتی مربوط به بیماری کرونا و ویروس را به کارفرمایان پرداخت نموده و کارفرمایان آن را در اختیار کارگران قرار ندهند یا تجهیزات را در کارگاه فراهم نکنند، براساس قوانین، کارفرمای متخلف در قبال هرگونه خسارت از جمله فوت کارگر، مسئولیت حقوقی و کیفری دارد.

ب - آیا براساس الزامات قانونی، کارفرما در قبال هرگونه خسارت، از جمله فوت کارگر در بیماری کرونا مسئولیت حقوقی و کیفری دارد؟

قوانین کار و تأمین اجتماعی به عنوان قوانین آمره شناخته می‌شوند، از همین رو تأمین اجتماعی، مقررات حمایتی خاصی برای روابط کارگر و کارفرما وضع کرده است و قوانین کار در تأمین ایمنی محیط کار بسیار مؤثرند. قانون کار جمهوری اسلامی ایران نیز از این امر غافل نبوده و در فصل چهارم برای ابلاغ ضوابط ایمنی و اعتباردهی به ابلاغیه‌های وزارت بهداشت، وظایف کارفرما را در جهت ایجاد چنین شرایطی روشن ساخته است.^۲

۱. اصل ۲۹ قانون اساسی ج.ا.ا: "بر خورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک نفر افراد کشور تأمین کند."
 ماده ۸۵ - برای صیانت نیروی انسانی و منابع مادی کشور رعایت دستورالعمل‌هایی که از طریق شورای عالی حفاظت فنی (جهت تأمین حفاظت فنی) و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (جهت جلوگیری از بیماری حرفه‌ای و تأمین بهداشت کار و کارگر و محیط کار) تدوین می‌شود، برای کلیه کارگاه‌ها، کارفرمایان، کارگران و کارآموزان الزامی است. ماده ۹۱ - کارفرمایان و مسئولان کلیه واحدهای موضوع ماده ۸۵ این قانون مکلف هستند بر اساس مصوبات شورای عالی حفاظت فنی برای تأمین حفاظت و سلامت و بهداشت کارگران در محیط کار، وسایل و امکانات لازم را تهیه و در اختیار آنان قرار داده و چگونگی کاربرد وسایل فوق‌الذکر را به آنان بیاموزند و در خصوص رعایت مقررات حفاظتی و بهداشتی نظارت نمایند. افراد مذکور نیز ملزم به استفاده و نگهداری از وسایل حفاظتی و بهداشتی فردی و اجرای دستورالعمل‌های مربوطه کارگاه می‌باشند. ماده ۹۵ - مسئولیت اجرای مقررات و ضوابط فنی و بهداشت کار بر عهده کارفرما یا مسئولین واحدهای موضوع ذکر شده در ماده ۸۵ این قانون خواهد بود. هر گاه بر اثر عدم رعایت مقررات مذکور از سوی کارفرما یا مسئولین واحد، حادثه‌ای رخ دهد، شخص کارفرما یا مسئول مذکور از نظر کیفری و حقوقی و نیز مجازات‌های مندرج در این قانون مسئول است

کارگر و کارفرما بر مبنای قرارداد کار در مقابل یکدیگر دارای حقوق و تکالیفی هستند، لذا در صورتی که هر یک از کارگران و کارفرمایان در انجام تعهدات قراردادی خود تقصیر کند و به گونه ای موجب ورود ضرر و زیان مادی و معنوی به طرف دیگر یا اشخاص ثالث شوند، مطابق قانون دارای مسئولیت مدنی و کیفری بوده و ملزم به جبران خسارت‌های ناشی از آن خواهند شد. به عبارت دیگر باید گفت وقوع حادثه یا بیماری در کار صرفاً به معنای مقصر بودن کارفرما نیست و در برخی موارد ممکن است به دلیل تقصیر کارگران یا حوادث غیر مترقبه رخ بدهد. در صورت وقوع بیماری و حادثه ای اگر کارفرما بتواند رعایت ضوابط فنی و نظارت کافی بر کار را از جانب خود اثبات کند و همچنین دلایلی مبنی بر غیر طبیعی بودن یا سوء عمل کارگر ارائه کند، کارفرما از مسئولیت مبرا می‌شود و کارگر و هر شخص دیگری که وقوع حادثه زیان بار قابل استناد به او باشد ملزم به جبران خسارت‌ها خواهد شد. مسئولیت کیفری حادثه نیز، حسب نظر بازرسان کار یا کارشناسان رسمی دادگستری و بر اساس رأی قضایی بر عهده مقصر یا مقصرین حادثه است.

ج- آیا بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در قبال کارکنان، خسارت‌های ناشی از بیماری کرونا را پرداخت می‌کند؟

در ماده یک قانون مسئولیت مدنی ایران آمده است: "هرکس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد". همچنین مواد ۳۲۸ تا ۳۳۵ قانون مدنی و مواد ۴۹۴ و ۵۰۶ قانون مجازات اسلامی نیز به قاعده اتلاف و تسبیب اشاره دارند که بر مبنای آن کسی که مباشرتاً یا تسبیباً موجب ضرر و صدمه دیگری شود، ضامن جبران خسارت‌های وارده می‌باشد.

بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در قبال کارکنان، صرفاً مسئولیت مدنی بیمه‌گذار یا عوامل اجرایی وی در قبال صدمات بدنی که به علت وقوع حادثه تحت پوشش بیمه در کارگاه (مکان فعالیت) به کارکنان وارد شود را جبران می‌کند.

حادثه، در شرایط عمومی بیمه مسئولیت مدنی کارفرما در مقابل کارگر نیز بدین شرح تعریف شده است: "هر نوع رخدادی که حین یا به مناسبت انجام فعالیت تحت پوشش بیمه در مدت بیمه اتفاق افتاده و موجب وارد آمدن صدمه بدنی به کارکنان یا فوت آنها شود."

طبق بند یک از ماده ۱۸ آیین نامه ۹۸ شورای عالی بیمه، پرداخت خسارت‌های ناشی از بیماری‌های شغلی که کارکنان به مرور زمان و متأثر از محیط کار مبتلا شوند صرفاً با رای دادگاه امکان‌پذیر است. بیماری‌هایی همچون آسم، ناشنوایی ناشی از کار، ضعف بینایی ناشی از کار، دیسک ستون فقرات به علت سختی کار و ... اما از آنجایی که بیماری کرونا به مرور زمان و به علت شرایط کاری به وجود نمی‌آید و به تدریج رخ نمی‌دهد

در این تعریف نمی‌گنجد و دریافت خسارت‌های احتمالی ناشی از کرونا حتی با رای دادگاه از شرکت‌های بیمه بعید به نظر می‌رسد.

۳- نتیجه‌گیری

تأثیر ویروس کرونا بر صنعت بیمه و به خصوص بر بیمه‌های مسئولیت بر کسی پوشیده نیست، اما به‌علت ارتباط صنایع با یکدیگر از جمله صنعت بیمه، می‌بایست بر چالش‌های احتمالی آن تنها با نگرش سیستمی و نه صرفاً دیدگاه جزیره‌ای چیره شد؛ در این بخش برخی از اقداماتی که توسط بیمه‌گران در راستای حمایت از بیمه‌گذاران و اقداماتی که صنعت جهت حضور فعال در این صحنه باید ایفاء نماید به اجمال بیان گردید که البته لازمه انجام این اقدامات، تغییر یا اصلاح قانون یا ضوابط به صورت فوری می‌باشد تا اثرگذاری آن کاملاً محسوس و در عمل بتواند مثمر ثمر واقع شود، شیوع این بیماری با توجه به رابطه ناگسستنی صنعت بیمه با کسب و کارها، اقدام موثر صنعت بیمه را می‌طلبد.

همچنین طبق قانون در شرایط عادی، موضوع کرونا جزو بیماری‌های ناشی از کار نبوده و حادثه کاری هم محسوب نمی‌شود و از همه مهمتر تشخیص علت و محل واگیری کارگر نیز به دقت امکان پذیر نمی‌باشد و در قانون هم به آن اشاره نشده است. از سوی دیگر ارگان‌های ذی‌ربط شفافیتی در خصوص مسئولیت حقوقی و کیفری اعلام ننموده و جایگاه قانونی دولت هم در این زمینه مبهم می‌باشد اما در هر صورت باید حقوق قانونی کارگران و بازماندگان متوفی ناشی از بیماری کرونا مشخص شود. بر این اساس از لحاظ حقوقی، موارد زیر برای بیمه‌های مسئولیت در شرایط شیوع کرونا قابل استنباط هستند:

۱- در صورت رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی از سوی کارفرما هیچ فعل یا ترک فعل زیان‌باری به عنوان یکی از ارکان مسئولیت اتفاق نیفتاده است که منجر به محکومیت کارفرما به پرداخت دیه و به تبع آن منجر به پرداخت دیه یا غرامت توسط بیمه مسئولیت کارفرما شود.

۲- رابطه سببیت بین فوت کارگر و فعل یا ترک فعل کارفرما وجود ندارد؛ چرا که فوت کارگر ناشی از ابتلا به ویروس کرونا بوده است نه فعل کارفرما و اساساً امکان اثبات این موضوع که کارگر قطعاً در محیط کار به این ویروس آلوده شده است یا خیر وجود ندارد حتی با فرض اینکه بتوان این موضوع را اثبات کرد دلیل بر مقصر بودن کارفرما نیست، کارفرما صرفاً می‌بایست دستورالعمل‌های بهداشتی را اجرا نماید و حتی در صورت کوتاهی یا تخطی از اجرای این دستورالعمل‌ها و در بدترین حالت ممکن به دلیل عدم رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی و به خطر انداختن سلامت جامعه مرتکب جرم از جنبه کیفری شده است که می‌تواند منجر به اعمال جرایم یا تعطیلی کارگاه بنا به تشخیص بازرسان بهداشت محیط، طبق ماده ۱۰۵

قانون کار شود و طبق قانون در چنین شرایطی کارفرما فقط مسئول پرداخت حقوق کارگران بیکار شده است.^۱

۳- حضور کارگران در محیط کار به اجبار نبوده بلکه بر اساس قرارداد فی مابین کارفرما و کارگر است و در صورت عدم تمایل کارگر به ادامه فعالیت در شرایط خطرناک فعلی، امکان فسخ قرارداد توسط کارگر یا تعلیق کلیه قراردادهای کار طبق ماده ۱۵ قانون کار توسط وزارت کار وجود دارد بنابراین در صورت ادامه اختیاری قرارداد توسط کارگر و تا زمان عدم اجرای ماده ۱۵ قانون کار توسط دولت نمی توان کارفرما را مسئول دانست.

۴- تا زمانی که قانون مشخصی در رابطه با قرنطینه یا تعطیلی بخش خصوصی و تعیین تکلیف قراردادهای کار و نحوه جبران ضرر و زیان‌های فعالان اقتصادی ناشی از این بیماری توسط مجلس تصویب و ابلاغ نگردد نمی توان از کارفرمایان بخش خصوصی انتظار داشت تا فعالیت اقتصادی خود را تعطیل کنند. در این شرایط می‌بایست با عنایت به اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، به عدم امکان مطالبه دیه از کارفرما، به خصوص کارفرمای بخش خصوصی نظر داشت، البته باید توجه داشت که در صورت وجود شرایط قانونی مبنی بر اعطای مرخصی استعلاجی، شرایط اندکی متفاوت با قبل خواهد بود. چرا که در این حالت، عدم موافقت کارفرما با مرخصی استعلاجی، نقض قانون و موجب ضمان خواهد بود.

۵- نکته دیگر آنکه در نظام قانونگذاری فعلی، آنچنان که باید در خصوص جلوگیری از شیوع بیماری‌های مسری از جمله کرونا، اقدامات تأمینی مناسبی دیده نمی‌شود، امری که همت نهاد قانونگذاری را در پیش‌بینی راهبردهای مناسب جلوگیری از شیوع بیماری‌های واگیردار بیش از پیش به ذهن متبادر می‌نماید.

۶- شیوع ویروس کرونا تجربه خوبی است برای برنامه‌ریزی آتی شرکت‌های بیمه جهت تبیین مقررات و دستورالعمل‌هایی برای ارائه بیمه‌نامه‌هایی که در شرایط مشابه بتواند پوشش مناسبی برای استفاده‌کنندگان از بیمه‌های مسئولیت داشته باشند.

¹ <https://www.bimehsara.com>

۴- فهرست منابع

- ۱- آمار ۱۰ ساله بیمه‌های مسئولیت از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۷ از سایت بیمه مرکزی ج.ا.
- ۲- آمار بیمه‌های مسئولیت از زمان شیوع ویروس کرونا از اول اسفند ۱۳۹۸ تا ۲۰ فروردین ۱۳۹۹ و در مقایسه همان بازه سال قبل سیستم صدور بیمه‌های مسئولیت شرکت بیمه ایران
- ۳- پیر صاحب، مدریک و انوری، مریم، کتاب "دانش بیمه‌های مسئولیت و مهندسی برای مهندسان، صاحبکاران و سازندگان ساختمان و پروژه‌های عمرانی" انتشارات سمر، ۱۳۹۶
- ۴- قانون کار جمهوری اسلامی ایران
- ۵- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۶- قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران
- ۷- قانون مجازات اسلامی جمهوری اسلامی ایران

- 8- <https://www.bimehsara.com/>
- 9- <http://www.irna.ir/news/83737359>
- 10- <http://www.ieis.ir/fa/news/5274/?l>
- 11- <http://www.asriran.com/0031rR>
- 12- <http://www.irna.ir/news/83737359/>
- 13- ¹ <https://www.ilna.news>

C VID-19

CORONAVIRUS

آدرس: تهران، سعادت آباد، میدان شهید تهرانی مقدم (کاج)، خیابان سرو غربی، پلاک ۴۳، تلفن: ۲۲۰۸۴۰۸۴

سایت پژوهشکده: www.IRC.ac.ir   پست الکترونیکی: info@IRC.ac.ir